

”JAG SER ATT BARNEN MÅR DÅLIGT”

– EN STUDIE OM HUR FÖRSKOLLÄRARENS
STRESS PÅVERKAR OMSORGEN OCH UNDER-
VISNINGEN I FÖRSKOLAN

Grund
Pedagogiskt arbete

Annika Hedlund
Jennica Sebelius

2019-FÖRSK-G143

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: LGFÖB16H

Svensk titel: "Jag ser att barnen mår dåligt"- En studie om hur förskollärares stress påverkar omsorgen och undervisningen i förskolan

Engelsk titel: "I see that the children feel bad"- A study on how preschool teachers stress affect the care and education in preschool

Utgivningsår: 2019

Författare: Annika Hedlund och Jennica Sebelius

Handledare: Agneta Thörner

Examinator: Kristina Bartley

Nyckelord: Förskola, förskollärare, stress, omsorg, undervisning

---

Sammanfattning

Inledning Förskolan är barnens egen första arbetsplats. Det är oftast här de vistas den största delen av dagen. Det är även här som pedagoger ska lägga grunden för det livslånga lärandet och se till att barnen får all den omsorg de behöver. Dagens samhälle med ökade krav på både vuxna och barn leder till ökad stress hos väldigt många. Det finns forskning som visar att förskollärares stressiga arbetsituation leder till personliga konsekvenser som till exempel utbrändhet vilket i sin tur leder till sjukskrivning. Dock tycks det saknas forskning om vad stressen leder till i uppdraget som förskollärare.

Metod Vi använde oss av kvalitativa intervjuer som metod i den här undersökningen. Denna metod valdes för att kunna ta del av varje förskollärares uttalanden. Frågorna var öppna för att kunna få så uttömmande svar som möjligt. Svaren skrevs ner för hand och bearbetades senare. Vi försökte hitta likheter och skillnader i svaren för att kunna dela in i olika teman. 10 förskollärare på två olika förskolor intervjuades. Undersökningen har inspirerats av den sociokulturella teorin.

Resultat I resultatet kan vi se att förskollärarnas stress påverkar både omsorg och undervisning i förskolan. Förskollärarna berättar att de känner att de inte hinner se alla barn och måste då prioritera vem som är i störst behov av omsorg. Detta resulterar då i att alla barn inte får ta del av omsorgen. För att förskollärarna ska hinna med alla uppgifter så sker omsorgssituationerna på löpande band. Förskollärarna beskriver också hur barnens undervisning påverkas genom att de till exempel tvingas utföra andra arbetsuppgifter på barnens undervisningstid till exempel disk, tvätt och viss städning. Arbetsuppgifter som av tradition tillhör förskolans arbetsuppgifter men som gör att förskollärarna prioriterar bort omsorg och undervisning.

Förord

Vi vill framföra ett stort tack till alla våra nära och kära som har stöttat oss i vårt arbete med denna uppsats. Vi vill också tacka de forskollärare som tog sig tid för våra intervjuer vilka resulterade i en intressant analys. Ett särskilt tack till vår handledare Agneta Thörner för ovärderlig stöttning och hjälp på vägen med detta arbete. Sist men inte minst ett stort tack till våra sambos som stått ut med att vi har varit klistrade framför datorn under stora delar av dygnet denna vår.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Förskollärares stress - en aktuell samhällsfråga	1
1.2 Egna erfarenheter	2
1.3 Uppdraget om omsorg och undervisning	2
Syfte	2
Frågeställningar	3
Begreppsdefinitioner	3
2. BAKGRUND MED LITTERATURÖVERSIKT	3
2.1 Förskolans omsorg och undervisning från då till nu	3
2.2 Arbetsrelaterad stress i förskolan som en hälsofråga	4
2.3 Pedagogers arbetsförhållanden skapar stress i yrket	5
2.4 Teoretisk utgångspunkt	6
3. METOD.....	7
3.1 Kvalitativ undersökningsmetod.....	7
3.2 Tillförlitlighet och giltighet.....	7
3.3 Etiska förhållningssätt	8
3.4 Urval.....	8
3.5 Genomförande	8
3.6 Analys.....	9
4. RESULTAT	9
4.1 Minskat omhändertagande	9

4.11 Omsorgen om barns inflytande minskas	10
4.12 Prioriterad omsorg för vissa barn	10
4.13 Mindre tid för omsorg för varje barn.....	11
4.14 Omsorg ersätts av löpande band.....	12
4.2 Åsidosatt undervisning	12
4.21 Undervisningen ersätts med andra arbetsuppgifter	13
4.22 Minskade och improviserade undervisningstillfällen	14
4.23 Minskad flexibilitet för barnens olikheter	14
4.3 Sammanfattning	15
5. DISKUSSION	15
5.1 Resultatdiskussion.....	16
5.11 Stress bidrar till minskad omsorg.....	16
5.12 Stress ger färre undervisningstillfällen.....	17
5.13 Det blir en ond cirkel som är svår att bryta	17
5.2 Metoddiskussion.....	18
5.3 Didaktiska konsekvenser.....	19

REFERENSER

1. INLEDNING

Vi har valt att skriva om förskollärares stress och deras beskrivning av hur det påverkar undervisningen och omsorgen i förskolan. Vi har båda två varit verksamma i förskolan under två decennier och de pedagogiska kraven har ökat hela tiden. Det får pedagogiska konsekvenser för barnen. På skolverkets hemsida kan man läsa att det finns möjlighet för förskolan att söka statsbidrag (Skolverket, 2019) detta är ett ekonomiskt stöd för att minska barngrupperna genom att öka antalet pedagoger, vilket då ger möjlighet att dela upp barnen i mindre grupper. Styrdokumenten revideras efterhand vilket i sin tur leder till ökad administration som skall göras inom arbetstiden. Förskolan lyder under skollagen och har i uppdrag att bedriva en pedagogisk verksamhet. Enligt läroplanen för förskolan (Lpfö 18, s. 7) är förskolans uppdrag.

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Den ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

I november 2013 skapades en upprorsgrupp på facebook, "Förskoleupproret" där man genom demonstrationer ville visa att förskolans arbetsvillkor inte håller och att det måste till ett förändrat tänk hos politikerna för att kunna följa läroplansmålen. Fler och fler verksamheter har inte riktigt de förutsättningar som krävs för att alla barn ska få ta del av läroplansmålen på ett likvärdigt sätt. Allt fler anställda känner sig stressade i den pedagogiska verksamheten och upplever att de inte hinner med att utföra sitt uppdrag på grund av exempelvis allt för stora barngrupper, tidsbrist och ökade krav. Dessa olika faktorer anses av bland annat "Förskoleupproret" (Förskoleupproret. (u.å.). Hämtad [2018-04-05] från (<https://forskoleupproret.weebly.com/>) vara en bidragande orsak till pedagogers upplevda stress och ohållbara arbetsförhållanden som då påverkar både omsorg och undervisning i verksamheten.

1.1 Förskollärares stress - en aktuell samhällsfråga

I en allmän debatt lyfts hur förskollärare påverkas på ett personligt plan. Lärarförbundet uttrycker en stor oro för de minsta barnen i Lärarnas nyheter och i en skrivelse till regeringen så efterlyser de tydligare riktlinjer och regler för barngruppernas storlek och personaltäthet i förskolorna runt om i Sverige (Hagström, 2014) Kommunen är huvudman för förskolan och det är dem som styr storleken på barngrupperna och antalet pedagoger (Skollag, 2010:800). Vår avsikt är inte att studera hur barnens lärande påverkas av pedagogers stress. Istället riktas fokus mot hur förskollärares stress påverkar omsorgs- och undervisningssituationer. Huvudmannen ska tillhandahålla rätt förutsättningar åt oss pedagoger så att vi kan ge barnen en god omsorg samt undervisning. Som verksamma pedagoger upplever vi att det ganska ofta brister i kommunikationen mellan dem som styr (huvudmannen) och pedagogerna som ska verkställa och uppfylla de mål som står i läroplanen för förskolan. Det kanske finns anledning att fundera på hur förskollärare kan uttrycka vad stressen leder till i arbetet med barnen och att vi hoppas genom denna studie att kunna bidra med det. När det då signaleras nästan dagligen i media att förskollärarna blir sjukskrivna på löpande band på grund utav stress och utmattning så är det dags att denna situation uppmärksammas rejält. Samhället måste få upp ögonen för detta växande problem. Lärarförbundets ordförande, Johanna Jaara Åstrand uttalar sig i Lärarnas Tidning d.6/3 2019 om denna akuta situation. Enligt nya siffror från försäkringskassan så visar det sig att sjukskrivningarna bland förskollärare ökat från 130/1000 anställda år 2010 till 160/1000 anställda 2014. Den vanligaste orsaken till sjukskrivning, 46%, bland förskollärare är "psykisk sjukdom", utmattningssymptom och utbrändhet(Lärarnas Tidning,6/3 2019). Barnen är vår framtid och de

kan inte vänta. Vi måste se till att de får den dagliga omsorg och undervisning som vi enligt lag är skyldiga att erbjuda. Arbetsmiljöverket kan se samma tendenser. Anette Askelöf är inspektör på Arbetsmiljöverket och var 2014 med och granskade 538 förskolor runt om i landet, 6 av 10 hade brister i den psykosociala arbetsmiljön (<https://forskolan.se/allt-fler-blir-sjuka-av-stress/>). Såsom stora barngrupper, periodvis hög sjukfrånvaro, nya vikarier, ibland helt utan pedagogisk utbildning, undermåliga lokaler, obefintlig planeringstid och höga ljudvolym. Dock tycks det som att det ändå får pedagogiska konsekvenser. När förskolläraren känner av stress borde detta påverka barnens omsorg och undervisning genom att förskolläraren inte hinner se alla barn och erbjuda den omsorg som de behöver. Kan det vara så att de eventuellt får hoppa över vissa undervisningssituationer då dessa behöver ersättas med andra uppgifter som ålagts förskolläraren. I samma artikel [<https://forskolan.se/allt-fler-blir-sjuka-av-stress/>] så har Fredrik Sjödin forskare vid Umeå universitet uttalat sig om att det finns en särskild "stressfälla" för just förskollärare och det är, lojaliteten. Många privata förskolor idag är som "små företag" där personalen tar på sig uppgifter som inte ligger på deras bord bara för att ekonomin är ansträngd. De gör det för att de bryr sig så mycket om barnen. (<https://forskolan.se/allt-fler-blir-sjuka-av-stress/>).

1.2 Egna erfarenheter

Om någon pedagog är frånvarande är det svårt att få in en vikarie. Lyckas förskolan finna en ersättare så är det oftast någon helt utbildad. Resultatet av detta blir att ordinarie personal får guida vikarien samtidigt som de ska styra verksamheten. Detta är något som vi och våra kollegor tyvärr står inför kanske flera gånger på en vecka. Oftast resulterar det i att pedagogerna får ändra i den planerade verksamheten. Ställa in planerade aktiviteter, samlingar eller dylikt. Fler-talet kollegor som vi pratat med funderar på att säga upp sig för att de inte orkar mera. De har tappat all lust för att arbeta i förskolan och känner att de aldrig får vara med barnen utan får en känsla av att det är "allt runtomkring" som är det viktigaste.

1.3 Uppdraget om omsorg och undervisning

I den senaste utgåvan av läroplanen för förskolan (Skolverket 2019) så har det lagts stort fokus på omsorg och undervisning. Detta är första gången som ordet undervisning finns med som uttryck i läroplanen för förskolan. Förut stod det lärande. Vad är då skillnaden på undervisning och lärande? Det är din pedagogiska idé med aktiviteten som avgör om det är undervisning eller inte.

Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Förskolan ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och förbereda barnen för fortsatt utbildning. (Skollag 2010:800 8 kap, 2 §)

Lärande är det som händer hos barnet i form av ökade kunskaper, färdigheter och förmågor, medan undervisning är det som pedagogen gör för att lärandet ska komma till stånd. Båda begreppen behövs för att beskriva undervisningens resultat. (Pihlgren, 2017)

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur förskollärare beskriver att stress påverkar deras uppdrag gällande omsorg och undervisning i förskolans vardag.

Frågeställningar

Hur beskriver förskollärarna att undervisningen i förskolans vardag påverkas av förskollärares stress?

Begreppsdefinitioner

Omsorg: Några av de ord som förknippas med omsorg är omtänksamhet, skötsel, vård och eftersyn. Omsorgsarbete avses oftast i praktiska sysslor till exempel känslomässiga handlingar, omvårdnad och uppmärksamhet. Den formella omsorgen är den som bedrivs av samhället till exempel barnomsorg (Wikipedia 2018)

Undervisning: En typ av utbildning som är lärarledd (Wikipedia 2014)

Stress: Detta är de fysiologisk-hormonella anpassningsreaktioner i kroppens organsystem som utlöses av fysiska och mentala påfrestningar (Wikipedia 2019)

2. BAKGRUND MED LITTERATURÖVERSIKT

I detta kapitel vill vi börja med att beskriva lite om förskolans -historia och utveckling i Sverige. Från den första barnkrubban på 1800 talet fram tills idag. Detta för att bättre kunna förstå hur förskollärares roll och arbetssituation förändrats över tid. För att få fram relevant litteratur till vår studie har vi sökt på internet. Genom att läsa andra uppsatser inom samma område har vi fått bra tips på användbara källor. Förskollärares uppdrag om omsorg och lärande kan inte ses isolerat, eftersom det pedagogiska uppdraget innefattar så mycket. Vi lever i ett samhälle som präglas av ett stort informationsflöde och förändringstakten är snabb. Det är viktigt att förskolan lägger grunden för barnen så att de på sikt kan tillägna sig alla kunskaper som utgör den gemensamma referensram som vi alla behöver i vårt gemensamma samhälle (Skolverket, Läroplanen för förskolan 98 rev 16). I pedagogiska sammanhang som när förskollärares arbetsuppgifter beskrivs så sätts undervisning och omsorg i centrum. I ekonomiska sammanhang dras däremot inte nödvändigtvis liknande slutsatser. Det kan då bli viktigare att en aktivitet inte studeras isolerat. Enligt Rogoff (1990) vars forskning vilar till stor del på Vygotskijs teorier om utveckling och lärande så påpekar hon att barns aktiviteter invävd i sociala samband och sociokulturella verktyg och betoningen läggs på ett icke- dualistiskt förhållningssätt. Det är till stor del samhällets normer som styr hur vi agerar och förhåller oss till alla mål och förväntningar. Samhället som barnen lever i påverkar dess utveckling och vi för över detta till förskolans miljö. Rogoffs teori innebär att hon sätter sitt fokus på händelserna och betonar starkt aktivt deltagande.

2.1 Förskolans omsorg och undervisning från då till nu

Att barnomsorgen överhuvudtaget kom till berodde på industrialiseringen som gjorde det omöjligt för föräldrarna att fostra och utbilda sina barn i hemmet. Den första barnkrubban hade en tydlig religiös prägel och riktade sig till de fattigaste barnen. Det var en heldagsomsorg helt inriktad på uppfostran och religion. Inga pedagogiska inslag förekom (Heckscher 1914). Från 1800 talets början gick omsorgen från att vara barnkrubbor, barnstugor till att på slutet av 1800 talet bli kindergarten som mer riktade sig till de rikare familjerna då denna form av barnomsorg

var avgiftsbelagd. Detta var en halvdagsomsorg med utbildningssyfte. Kindergarten var ett pedagogiskt komplement till hemmet då modern fortfarande hade det övergripande ansvaret för omsorgen. I början av 1900-talet gjordes ett försök till att kombinera både omsorg och utbildning (Halldén 2009). Målet var att denna typ av barnomsorg skulle rikta sig till alla familjer oavsett klass. År 1943 fattade riksdagen ett beslut om att den svenska förskoleverksamheten skulle kallas daghem och lekskola (Hatje 1999). Daghemmets syfte var att ta hand om barnen när föräldrarna arbetade, medan lekskolan var skolförberedande verksamhet på tre timmar om dagen förmiddag eller eftermiddag. 1968 tillsattes barnstugeutredning med uppdrag att skriva ett pedagogiskt program till förskolan. Resultatet av detta kom 1972 i två volymer och nu lanserades även förskola. Detta skulle vara samlingsnamnet för omsorg både för hel och deltid. Detta för att markera den pedagogiska grund som faktiskt ligger till grund för verksamheten (Nordin-Hultman 2004). 1998 kom förskolans första läroplan ut och allmän förskola för treåringar införs. Sedan denna första läroplan kom ut så har den reviderats 2010, 2016. År 2019 har en helt ny läroplan för förskolan kommit ut. I och med denna utveckling av förskoleverksamheten så förstår man ju samtidigt att förskollärarens roll och uppdrag ändrats en hel del också. Orlenius (2001) beskriver hur första hälften av 1900-talet fokuserade på moderlig omsorg och ett tydligt syfte att vilja forma medborgare med hög moral. Däremot andra hälften av detta sekel lades det fokus på aktivitetspedagogik. Nu ville man forma ansvarstagande och aktiva medborgare. Förskolans roll gick från att ha varit fostrande till att bli mer bildande och pedagogisk. Varje verksamhet ska ge alla barn möjlighet att tillsammans med pedagoger spela och föra dialoger för att på ett utvecklande sätt ge barn möjlighet till utveckling och lärande (Skolverket, 2016).

2.2 Arbetsrelaterad stress i förskolan som en hälsofråga

Flertalet författare har gjort studier som handlar om hur förskollärare påverkas av en ständigt pressande arbetssituation. De beskriver i sina studier hur stressen påverkar förskollärarna på ett personligt plan. Tidsbristen är en av de vanligaste orsakerna till att stress uppkommer vid arbetssituationer. Denna tidsbrist gör det omöjligt för individen att slutföra sina arbetsuppgifter. Även när arbetsuppgifterna ökar kan det vara svårt att kunna fullfölja sina arbetsuppgifter under sin ordinarie arbetstid och därmed kompenserar en del anställda många gånger med att arbeta hemifrån och under kvällstid eller på semestrar Aronsson, Astvik & Gustafsson (2010). Förskolläraren känner sig tvungen att kompensera sitt arbete med att öka sina egna ansträngningar. Det finns förskollärare som bär med sig olösta problem hem från sin arbetsplats, detta leder till ökad stressnivå och kan förhindra kroppen från att återhämta sig och att den får återgå till sin basnivå Aronsson, Astvik & Gustafsson (2010). En källa till stress är arbetet skriver Socialstyrelsen (2003) och menar att även om arbetet i stort sett upplevs som något positivt för de flesta människor ur ett hälsoperspektiv kan det vara en stor negativ källa till stress. I Socialstyrelsens artikel (2003), finns det en finsk studie gjord av Mika Kivimäki, han påvisar att där det har gjorts nedskärningar i en kommun, Raisio i Finland på antalet anställda i förskola har det lett till högre belastning för den kvarvarande personalen vilket också har gjort att långtidssjukskrivningar ökat.

I Stressforskningsinstitutets temablad (2015) om arbetsorganisation och hälsa, beskriver Karasek och Theorell (1990) deras sex olika modeller för arbetsrelaterad stress. Dessa är olika orsaker till att stress uppstår i arbetet och kan leda till negativa hälsoeffekter som till exempel sjukskrivningar och de är följande: ökad arbetsbelastning, bristande egenkontroll av det egna utförda arbetet, brist på erkänsla, bristande arbetsgemenskap, värderingskonflikter och orättvisor. Kombinationerna mellan de olika stress orsakerna kan bli skadliga och högsta risken för detta är när en person har låg egenkontroll och med höga krav på sig själv.

2.3 Pedagogers arbetsförhållanden skapar stress i yrket

Det finns flera studier som utgår från pedagogers upplevelser av stress i yrket. Sjödin, Kjellberg, Knutsson, Landström och Lindberg (2012) har i sin studie påvisat hur stress kan påverka pedagogers hälsa i relation till de olika arbetsuppgifter som ingår i förskollärarens uppdrag. I deras slutsats kom de fram till att ungefär 30 % av de tillfrågade pedagogerna som undersöktes upplevde sjukdomar som utbrändhet. Författarna såg också i sin studie att pedagogerna inte återhämtade sig tillräckligt efter en arbetsdag. Pedagogerna upplevde också en hög stressnivå även efter arbetsdagens slut. När studien genomfördes fick pedagogerna lämna prover som visade deras kortisolhalt. Dessa prover kunde visa på om deras kropp hade blivit utsatt för stress under dagen. Resultatet av proverna visade sig sedan vara att pedagogerna hade blivit utsatta för en ökad stressnivå. I en norsk studie där Seland (2009), intervjuat förskollärare framkommer det att när en förskola består av stora arbetslag jämfört med mindre, kan det leda till sämre arbetsförhållanden för pedagogerna. Detta just för att det krävs en tydligare och fastare struktur i pedagogernas verksamhet, vilket kan hämma flexibilitet och spontanitet. Styrning av stora arbetsgrupper kräver mer ordning och struktur, det behövs mer planering för möten och skriftlig kommunikation mellan pedagogerna. Detta i sin tur leder till att det krävs mer tid för administrativa uppgifter och resultatet av detta blir att pedagogerna får mindre tid att vara i barngrupperna. Även Ekström (2007) gjorde en undersökning och den visar att pedagoger i förskolan oftast upplever att de belastas med mer administrativa uppgifter nu än vad de tidigare gjorde. De uttrycker också att de inte får ha ett lika stort inflytande över verksamheten längre och att de ändå får ta ett större ansvar nu än förut och ska klara sig mer på egen hand. Ekström (2007) drar därför en slutsats av undersökningen och den är att det idag blivit ett ökat avstånd mellan förskoleverksamheterna och ledningen inom förskolan detta efter att förskolan övergick till att gå under skolans ledning. Politikerna styr verksamheten genom de kvalitetsredovisningar som pedagogerna på förskolorna ombeds göra. Politikerna får själva välja vilka olika läroplansmål de vill att förskolorna i kommunerna ska arbeta mot och hur verksamheterna ska utformas och vilken storlek det ska vara på barngrupperna, även vilken personaltäthet det ska vara. Detta innebär alltså att ansvaret för pedagogernas arbetsmiljö i termer av stress och möjligheter att utföra arbetsuppgifter är beroende av lokala politikernas möjligheter att tillsätta ekonomiska resurser. Läroplanen skall följas av pedagogerna och verksamheten skall vila på de olika målen. Enligt Läroplan för förskolan (Lpfö 18) innebär omsorg att alla barn ska få känna sig trygga och att de är en tillgång i gruppen. Förskolan ska se till att alla barn får uppleva den glädje som det ger att övervinna svårigheter och göra framsteg. Barnen ska få möjlighet att göra upptäckter, prova på olika saker samt gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Det är i förskolan vi lägger grunden för livslångt lärande. Förskolans utbildning utgår från en helhetssyn på barnet och dess behov. I utbildningen ingår undervisning. Undervisning utgår från ett planerat innehåll eller spontant eftersom barns lärande sker hela tiden. Målen i Läroplan för förskolan (Lpfö 18) ska vara utgångspunkt och riktning för barns lärande och utveckling. Kihlblom m.fl. (2009) lyfter dock att de undersökningar som har gjorts angående personaltäthetens betydelse i förskolan visar att ett ökat antal av pedagoger i verksamheten kan vara till en fördel. Forskningen visade att sjukskrivningarna och konflikterna mellan de anställda minskade med en ökad personaltäthet.

2.4 Teoretisk utgångspunkt

Vi har utgått från Vygotskijs socialkonstruktivistiska teori då den har en tydlig koppling till läroplanen (Lpfö 98 rev. 2016) och i den står det att barnet ska ges vägledning och stimulans av vuxen för att på så sätt öka sin kompetens genom egen aktivitet och utveckla nya kunskaper. Enligt Vygotskijs socialkonstruktivistiska teori börjar barns utveckling direkt vid födseln och han betonar vikten av samspel mellan vuxna och andra barn för inläring. En av Vygotskijs mest kända teorier handlar om den proximala utvecklingszonen. Enligt Evenshaug & Hallen (2001) talar den om barnets faktiska kunskapsnivå och avståndet till den kunskapsnivå barnet kan uppnå med hjälp av mer kompetent person eller vuxen.

“The zone of proximal development, is the distance between the actual development level as determined by independent problem solving and the level of potential development as determined through problem solving under adult guidance or in collaboration with more capable peers” (Vygotskij, 1978, s86)

Proximala utvecklingszonen hos barnet som Vygotskij förespråkade är att barnet lär sig genom att undervisningen skall befinna sig på en nivå lite över vad barnet kan klara av och prestera på egen hand. Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) skriver att detta utmanar barnets lärande. En annan av Vygotskijs teorier handlar om det aktiva lärandet. Han menar här att barn lär bäst när de får prova på. Barn lär sig inte nya saker genom att få dem demonstrerade för sig utan genom att de ges möjlighet att använda dem aktivt i sin vardag (Kadesjö, 2001). Detta kan kopplas till vår undersökning eftersom både omsorg och undervisning handlar om att barnen måste vara delaktiga för att kunna lära och utvecklas. Läroplanen säger att barnen ska uppmuntras till att pröva sina egna och andras ideér, lösa problem och omsätta ideér till handling. När förskolläraren känner sig stressad och har tidsbrist är det väldigt lätt att man sätter stopp för barnets utveckling genom att göra saker åt barnen som de är kapabla till att klara själv eller skulle kunna lära sig om de bara fick lite tid. Det är av stor vikt att fråga sig själv om barnen får möjlighet att pröva sig fram när man ser att de kan eller vill, eller om man hämmar barnets eget initiativ och deras möjlighet att lära sig, genom att hjälpa dem (Kärrby, 1985).

Med detta synsätt innebär det för omsorgen och undervisningen att det är av största vikt att det finns en förskollärare tillgänglig för att möjliggöra ett lustfyllt lärande för barnet. Men hur ser det ut i verkligheten för barnen. Finns det alltid tillgängliga förskollärare som kan ge omsorg, skapa trygghet, välbefinnande, närhet, kommunikation och kan en stressad förskollärare vara en bra förebild för barnen?

Enligt Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) behöver barnen tillfällen till att iaktta varandra, att lära från varandra. Det sociokulturella perspektivet bygger på att barnen vägleder varandra, de fyller i varandras kunskapsluckor. Författarna poängterar även att läranmiljön skall vara en väl uppbyggd social miljö som främjar barnens kompetensutveckling samt strävan efter kunskap. Interaktion och samspel är av största vikt för både omsorg och undervisning.

3. METOD

I metodavsnittet kommer det att beskrivas hur vi har gått tillväga för att genomföra vår studie. Vi kommer bland annat lyfta vilken metod som har använts och vilket urval som gjorts. Även analys och hur vi förhållit oss till de etiska principerna kommer att lyftas under denna rubrik.

3.1 Kvalitativ undersökningsmetod

Vi använde oss av kvalitativa intervjuer som undersökningsmetod. Att vi valde just dessa metoder var för att kunna ta del av varje förskollärares uttalanden. Vi planerade också att ställa öppna frågor för att kunna få så uttömmande svar som möjligt. I boken *Lära till lärare* beskriver Kihlström (2007) att öppna frågor har en svag struktur där följdfrågorna styrs av deltagarnas tankar och inte i en förutbestämd ordning. Genom detta hoppades vi på att materialet vi skulle arbeta med i vår undersökning blev mångfacetterat. Vi kände också att vi hade en fördel av att arbeta inom samma område som deltagarna vi intervjuade. Det gav oss en bättre förståelse av deras svar. Däremot kan en svårighet vara att vi riskerade att tolka in vårt eget sätt att se på saker och ting. Hade vi till exempel gjort observationer hade vi kanske inte fått samma resultat eftersom det skulle finnas risk för att lägga sin egen värdering i det som visade sig. Vi hade kanske fått se andra saker vid observation och därmed fått andra svar än de vi fick under intervjun. Enligt Bryman (2011, s. 346-347) följer en kvalitativ forskning huvudsakligen sex steg. Denna metod blev vi inspirerade av när vi skulle göra vår studie eftersom denna metod enligt vår tolkning stämde väl överens med hur vi kunde gå till väga vid våra tilltänkta intervjuer och bearbetningen av svaren. Utförandet av en kvalitativ studie börjas med att skapa frågeställningar som deltagarna ska svara på. I andra steget väljs det ut personer som är relevanta för studien. Steg tre innebär att den som gör undersökningen samlar in all data till sin studie, steg fyra är att sedan tolka detta. Femte steget består av två delar. I första delen ser den som gör undersökningen över sina frågeställningar för att eventuellt specificera dem ytterligare. I andra delen samlas det eventuellt in mer datamaterial för bearbetning, detta var inte aktuellt för våra deltagare eftersom de var nöjda med sina svar. Om det samlas in ytterligare data går sedan tillbaka till steg fyra för att tolka datan igen. I steg sex som är det avslutande steget sammanställs all data samt att det ses till att andra läsare tycker texten är trovärdig.

3.2 Tillförlitlighet och giltighet

Vid en kvalitativ studie genomförs undersökningen med stor noggrannhet vad gäller val av frågor samt deltagare. Då vår studie utgick från förskollärare och hur deras stress påverkar omsorgen och undervisningen i förskolan var det viktigt att alla deltagare var förskollärare. Enligt Kihlström (2007) ökar giltigheten ytterligare om man använder sig av innehållsvaliditet. Detta innebär att en vetenskapligt skolad person granskar och ger eventuella förslag till förbättring. De frågor vi valt ut diskuterade vi med vår handledare innan intervjuerna skulle ske. För att stärka giltigheten ytterligare så lät vi två testpersoner svara på frågorna i en förstudie. Vi ville försäkra oss om att våra frågor var formulerade på ett sätt som gjorde dem lätta att förstå och svara på. Kihlström (2007) säger även att reliabiliteten ökar om det är två som genomför undersökningen tillsammans. Vi valde dock att genomföra intervjuerna var för sig. Detta på grund

av att vi tänkte att deltagarna kunde känna sig obekväma i en situation där en ställer frågor och en observerar. Vi tänkte då att vi skulle få sämre svar på våra frågor.

3.3 Etiska förhållningssätt

När vi genomförde vår studie var det viktigt att vi tog hänsyn till olika etiska aspekter. Det innebar att vi lät de vi intervjuade förstå innebörden av vårt syfte med studien. Vi lämnade ut ett missivbrev (se bilaga 1), detta är ett följebrev till skrivelser till privatpersoner, som till exempel en förklarande text till en undersökning. Här redogörs för undersökningens syfte och varför deltagaren exempelvis ska delta i en intervju. De vi valde att intervjua blev informerade om detta och detta var innebörden av informationskravet. Våra intervjupersoner medgav sitt samtycke till att vilja medverka i vår studie och detta är vad samtyckeskravet innebär. Vår undersökning skedde frivilligt och det var upp till deltagaren om denne valde att avstå vissa frågor och denne kunde när som helst välja att avbryta sin medverkan i vår studie. Ytterligare ett krav enligt Vetenskapsrådet (2011) är nyttjandekravet och det innebär att våra insamlade uppgifter endast fick användas i undersökningens avsikt och inget annat. Undersökningen skedde anonymt och det skulle inte gå att utläsa vem eller vilka som svarat på våra frågor. Namnen i denna undersökning är fingerade. De personer som skulle ingå i vår undersökning skulle ges konfidentialitet och med detta menas att deras personuppgifter skulle förvaras på ett sätt där inte några obehöriga skulle kunna ta del av dem och i vår forskningsstudie innebär det att vi inte kommer redovisa privat data som kan identifiera intervjupersonerna.

3.4 Urval

Intervjuerna genomfördes på två olika förskolor som ligger i olika kommuner. Förskolorna vi valde är för oss tidigare kända, på detta sätt hade vi redan kontakter på de båda förskolorna och detta kallas för bekvämlighetsurval (Trost & Hultåker 2016). En fördel med bekvämlighetsurvalet var att de redan var kända för oss och att detta skapade en avslappnad stämning vid intervjun. Nackdelen med detta urval kan ju vara att vi kommer in i en diskussion där vi själva yttrar vår värdering inom området för undersökningen. Detta kan ju eventuellt påverka deltagarens svar. En annan anledning till att vi valde just dessa förskolor var att de ligger geografiskt bra till för oss båda eftersom vi bor i olika kommuner. Deltagarna valdes ut genom att vi kontaktade förskolorna om vilka förskollärare som kunde tänka sig att delta i studien. Totalt tio stycken förskollärare av tio tillfrågade har deltagit i undersökningen. Vi hade inga särskilda kriterier som sjukskrivning på grund av stress när vi vände oss till dessa förskollärare. Vi såg ej heller till barngruppernas storlek då vi gjorde vårt urval eftersom vårt syfte med studien endast var att ta reda på hur förskollärares stress påverkar omsorgen och undervisningen i förskolan.

3.5 Genomförande

När vi kommit fram till vilken metod som skulle användas och gjort urvalet för studien skrev vi ett missivbrev där syfte och etiska förhållningssätt lyftes. Efter att missivbrevet färdigställts skrev vi intervjufrågorna till undersökningen. Vi tog i båda fall kontakt med förskolorna genom att åka ut till dem. Efter förskolornas godkännande till deltagande i undersökningen bestämdes tid för intervjuer. På båda förskolorna fick deltagarna läsa missivbrevet före intervjutillfället.

Våra intervjuer ägde rum i förskolornas samtalsrum. Under intervjuerna var det enbart deltagaren och en av oss som intervjuade. Vi valde att göra våra intervjuer var för sig eftersom vi ansåg att det skulle finnas en risk att deltagaren kände sig obekvämt i en situation med två intervjuare. Kihlström (2007) skriver om interbedömarreliabilitet vilket innebär att en leder intervjun och den andre observerar. Detta sätt anses öka reliabiliteten. Vid en sådan situation befarade vi att svaren inte skulle bli lika utförliga som när vi satt en intervjuare och en deltagare. Vi skrev ner alla svar på intervjufrågorna direkt på plats. Ingen ljudupptagning eller filmning förekom. Anledningen till att vi valde just att skriva ner svaren för hand var att vi utgick från oss själva och hur vi skulle känna oss vid en intervju där det förekom ljudupptagning eller filmning. Detta skulle påverka negativt i form av att situationen skulle kännas onaturlig och stel. Eventuellt skulle det innebära att de tillfrågade tackade nej till deltagande. Dock finns det en risk med att enbart föra anteckningar. Det kan vara att du tolkar svaren direkt och skriver ner din tolkning av svaret och inte var deltagaren egentligen svarade (Kihlström, 2007).

3.6 Analys

Efter att intervjuerna genomförts renskrev vi dem senare samma dag. Med renskriva menar vi att man skriver in deltagarnas svar i ett dokument på datorn eftersom under intervjuerna använde vi papper och penna. Därefter fick deltagarna möjlighet att läsa igenom sina svar för att se om de ville ändra på något men också få en chans att förtydliga sina svar, men trots det så var det ingen av våra deltagare som ville vara sig förtydliga eller göra något ytterligare tillägg. Därefter granskade vi svaren och markerade det som var betydelsefullt för vår studie samt kunde kopplas till vårt syfte. Vi kodade svaren med olika färgpennor för att kunna utläsa mönster. Dessa mönster består av likheter samt olikheter i svaren. Denna kodning hjälpte oss dessutom att se om det var något i svaren som var särskilt framträdande (Kihlström 2007). Detta för att lättare kunna sammanställa vårt resultat. Vi valde därefter att sammanställa resultatet tematiskt. Rubrikerna valdes utifrån deltagarnas svar.

4. RESULTAT

De förskollärare vi intervjuat beskriver att både omsorg och undervisning påverkas negativt av förskollärarnas stress på olika sätt. Vi kommer här i vårt resultat redovisa vad deltagarna anser blir följderna av detta.

4.1 Minskat omhändertagande

I detta avsnitt beskrivs hur alla deltagare i vår undersökning definierar begreppet omsorg som ett omhändertagande. Men detta omhändertagande minskas vid förskollärarnas stress enligt dem. De uttrycker under intervjun att omsorg är att ta hand om samt sörja för barnens behov av mat och hjälp med kläder eller tröst enligt de deltagande förskollärarna. Men en annan slags omsorg är att skapa trygga och självständiga barn som också kan förstå andras upplevelser. Förskollärarna beskriver hur omsorg skapar trygghet, välbefinnande, närhet och kommunikation.

4.11 Omsorgen om barns inflytande minskas

Flera av de intervjuade förskollärarna uttrycker att barns inflytande minskas i stressiga situationer som är förorsakade av att barngruppen är stor enligt förskollärarna. En förskollärare uttrycker vikten av att lära känna alla barn för att kunna veta vad de vill och behöver i olika situationer. Flera förskollärare nämner att det är barnens inflytande och möjligheter till att påverka sin situation som kommer i kläm när förskolläraren är stressad.

När vi har många barn så säger vi ofta till dem att de får vänta. Det känns inte bra för mig som förskollärare, men eftersom barngruppen är stor så hinner jag inte med att se alla och hjälpa till överallt. Jag ser att barnen mår dåligt (Barbro).

I exemplet ovan beskriver alltså Barbro att barns inflytande minskas vid stressiga situationer då barnen får vänta. Boel i exemplet nedan menar att barns inflytande minskas då hon upplever att hon inte känner alla barnen i hennes grupp tillräckligt bra för att kunna se deras behov. Barnen kan alltså inte enligt dessa två förskollärare få den hjälp de efterfrågar även om Barbro kan se att barnen mår dåligt. Boel menar att det är av största vikt att lära känna barnen för att kunna tillgodose dess behov.

Med många barn i gruppen och lite tid är det svårt att hinna lära känna alla barn för att förstå deras behov och ge dem tillräckligt med inflytande för att kunna vara med och påverka sin dag på förskolan. För mig är det viktigt att lära känna alla barnen i min grupp. Jag har då lättare för att kunna förstå deras behov vilket ger dem ett större inflytande över sin vardag (Boel).

Båda förskollärarna beskriver att inflytandet minskas samt relaterar till stressiga situationer.

4.12 Prioriterad omsorg för vissa barn

Alla förskollärare beskriver att de har svårt att räkna till för alla barn när de känner sig stressade och att det innebär att tiden för omsorg inte räcker till alla barn. Detta innebär att det blir en viss prioritering i vem som får ta del av omsorgen.

Det är många barn i vår barngrupp och alltför ofta känns det som att vi förskollärare inte räcker till för alla. Ett exempel är hallsituationen där många barn behöver en vuxens hjälp. Man är ofta ensam i hallen och räcker därför inte till med att hjälpa alla barnen. Jag tvingas att prioritera i vem som ska få hjälp (Barbro).

Barbro beskriver alltså att hennes omsorg inte räcker åt alla barn. Hon tar upp hallsituationen som exempel på detta. Detta är en ofta förekommande situation i förskolans vardag och där hon tvingas göra prioriteringar om vem som är i mest behov av hjälp. Bianca i exemplet nedan berättar om inskolningarna som sker speciellt på hösten. Barnen är små och det är många gråtande barn som behöver tröst. Flera förskollärare diskuterar på liknande sätt, dvs att de tvingas prioritera vilka barn som är i störst behov av hjälp.

På hösten har man många inskolningar. Det är många känslor hos de små barnen och vid inskolningarna så gråter många och man räcker inte till att trösta alla (Bianca).

Bianca uttrycker också att det inte är säkert att barnen kan få tröst när de behöver det. Flera av förskollärarna beskriver liksom Bianca att de har svårt att tillgodose omsorgen under inskolningsperioden och att de därför tvingas prioritera vem av barnen som är i störst behov av tröst.

Man ska räcka till för det nya barnet, barnets föräldrar samt resten av barngruppen (Boel).

I exemplet ovan så beskriver en av förskollärarna att vid inskolning så involverar det även föräldrarna då det kanske är deras första barn och de inte har någon erfarenhet av förskolan. Allt sådant extra tar tid från de andra barnen. Boels erfarenhet är alltså att prioriteringen också måste göras med hänsyn till föräldrarnas behov.

Ibland tänker jag på de "duktiga" barnen som kan väldigt mycket själva och som inte gör mycket väsen av sig. Det ger mig väldigt dåligt samvete. Hur mycket och när får dessa barn den omsorg de behöver? (Lotta)

I vissa omsorgssituationer så finns det barn som alltid får klara sig själva. Det är de barnen som är mer självständiga och inte märks så mycket, dock är det viktigt även för dem att få uppmärksamhet från en vuxen som bekräftar deras handling som till exempel kan vara att de lyckats ta på sig jackan.

4.13 Mindre tid för omsorg för varje barn

Ett flertal av de förskollärare vi valt att intervjua beskriver orsakerna till varför de får mindre tid för varje barn. Stora barngrupper tas upp som en av anledningarna. Förskollärarna beskriver att de inte har möjlighet att dela barngruppen i mindre grupper eftersom det oftast är många barn och det saknas personal. Barnen har oftast långa dagar, de kommer tidigt och går hem sent, detta gör att förskollärarnas schema ska spridas ut under hela dagen. Några förskollärare nämner också statsbidraget som skall leda till mindre barngrupper, men påpekar att det trots allt inte fungerar fullt ut. Desto fler barn det finns i barngruppen att fördela på antalet förskollärare, desto mindre tid får varje barn. Nedanstående citat visar att konsekvensen blir att enskilda barn får mindre tid.

Vi har oftast svårt att lämna gården för en promenad med endast några få barn. Det går ej att dela gruppen då det är många barn och det ofta fattas personal. Jag önskar att det hade gått att minska barngruppen så att man iallafall har en chans att få tid till att se och samtala med varje barn (Laila).

I ovanstående exempel så beskriver Laila hur hennes kollegor blir sjukskrivna, tar ut vård av barn eller är borta av andra anledningar. Ibland finns det inga vikarier att sätta in och då förblir barngrupperna stora eftersom de inte går att dela. Laila uttrycker en önskan om att hinna samtala med alla barn under dagen. Nedan tar Lotta upp statsbidraget som skulle bidra till minskade barngrupper eller högre personaltäthet. Hon säger att det trots allt bara fungerar när personalstyrkan är intakt. Både Laila och Lotta lyfter problemet med sjukskrivningar eller annan frånvaro bland kollegor och att det inte finns vikarie att tillgå.

I början efter att vi hade tagit del av statsbidraget så fungerade det ganska bra men sedan blev en av förskollärarna tvungen att ta ut vård av barn. Därefter blev hon själv dålig och detta gjorde att det fattades personal på avdelningen och ingen vikarie fanns att tillgå. Därför fick vi arbeta i storgrupp med barnen (Lotta).

På grund av minskad personaltäthet blir konsekvensen för Lotta och Laila att deras tid måste räcka till flera barn vilket medför att det blir mindre tid för omsorg för varje barn.

4.14 Omsorg ersätts av löpande band

Det tas upp flera gånger att det är stressande när man jobbar med många vikarier. Förskollärarna beskriver att orsaken till detta är att en vikarie inte kan gå in och göra allt som ordinarie personal gör, exempelvis blöjbyte. Ju mindre barnet är desto svårare är det för dem att acceptera en person de inte är trygga med. Förskollärarna beskriver då hur de får utföra dessa moment själv istället för att dela upp dem med kollegor. Detta resulterar i att det ska ske dubbelt så många blöjbyten på samma tid. Alltså resulterar detta i att det blir en löpande band situation. Våra deltagare tar upp flera exempel på situationer där barnens möjligheter att påverka sin situation tas bort.

Om det är för lite personal och man arbetar med vikarier. Matsituationen är stressad, som pedagog så blir det att vi bara öser upp mat på barnens tallrikar på löpande band. Ofta har vi inte haft tid att introducera vikarier i rutinerna vid matsituationen vilket resulterar i att vi ordinarie får exempelvis lägga upp mat till alla barn, medan vikariens uppgift blir att sitta med barnen vid bordet så att de inte springer runt (Bianca).

I ovanstående citat beskriver Bianca att stressen resulterar i att matsituationen blir till en löpande band situation där hon får lägga upp mat till alla barn så fort som möjligt. Eftersom vikarien inte känner till rutinerna på samma sätt som de ordinarie pedagogerna så blir det hon som får sitta med barnen medan förskolläraren skyndar sig att lägga upp mat till alla barn. Tidsbristen gör att förskollärarna inte hinner introducera vikarierna i arbetet vilket medför att förskolläraren får försöka hinna med många fler arbetsuppgifter inom samma tidsram.

När jag känner mig stressad och tiden är knapp så blir blöjbytena ett löpande band moment istället för en omsorgssituation. Det är inte rätt mot barnet att en vikarie utför något så intimt som ett blöjbyte faktiskt är och då får vi ordinarie jobba snabbare för att blöjbytena ska hinnas med på samma tid. Detta resulterar i en sämre omsorg om barnen (Lisbeth).

Lisbeth beskriver hur flera situationer blir stressiga när det saknas personal och det sätts in vikarie istället. Det är inte självklart att vikarien ska utföra samma arbetsuppgifter som ordinarie personal. Anledningen till att vikarierna inte kan utföra samma uppgifter är att det kanske rör sig om till exempel blöjbyten som är en känslig och intim situation där det behöver vara en för barnet känd person som utför detta. Lisbeth påpekar alltså att omsorgssituationen ersätts med löpande band. När det är många vikarier inne i verksamheten får den ordinarie personalen ta på sig mer uppgifter och det gör att tiden inte räcker till att ge barnen den omsorg de ska erbjudas.

4.2 Åsidosatt undervisning

Deltagarna i vår undersökning beskriver om hur de känner att de får fler och fler arbetsuppgifter som inte hör till den pedagogiska kontexten. Dessa arbetsuppgifter består bland annat av tvätt, disk, viss städning och inköp av material med mera. De berättar att det finns ingen extra tid till

att utföra dessa uppgifter, utan tiden tas ifrån barnens undervisningstid. Även de administrativa arbetsuppgifterna har ökat.

4.21 Undervisningen ersätts med andra arbetsuppgifter

Arbetsbördan för förskollärarna ökar mer och mer för varje år. Detta har vi kommit fram till genom svaren deltagarna givit oss i intervjuerna. Bianca berättar i exemplet nedan att det blir fler och fler arbetsuppgifter som ingår i förskollärarens pedagogiska uppdrag men att den extra tid som behövs för att hinna med detta inte ökar i samma takt. Exempel på detta är administrativt arbete. Detta gör att tiden som går åt till att utföra dessa uppgifter tas ifrån barnen som då får mindre undervisningstid.

Känns som att vi pedagoger i förskolan fått mer arbetsuppgifter. Det är många av dessa som tillhör det pedagogiska uppdraget. Detta är uppgifter som ska göras men tyvärr så ökar ju inte mängden av tid i samma takt. Detta gör ju att barnens undervisningstid ersätts med andra arbetsuppgifter (Bianca).

I nedanstående exempel så berättar även Beatrice att förskolläraren fått extra arbetsuppgifter och då gäller det arbetsuppgifter utanför det pedagogiska uppdraget. Det ska diskas, tvättas och även städas en del. Dessa uppgifter har inte alls med det pedagogiska uppdraget att göra och detta resulterar i att det är tid som tas från barnens undervisningstid

Vi har så många extra arbetsuppgifter som inte alls har med det pedagogiska uppdraget att göra, vi ska tvätta, diska och i viss mån städa. Det känns som det blir färre undervisningstillfällen när man är stressad. Min stress byggs upp av alla extra arbetsuppgifter som jag måste utföra på den tid som ska vara till undervisning åt barnen (Beatrice).

Beatrice beskriver också hur många undervisningstillfällen åsidosätts. Hon upplever att det läggs på fler och fler extra uppgifter som måste utföras både administrativa och hemliknande arbetsuppgifter. Hon känner sig stressad över att den tiden tas ifrån barnens undervisningstid.

Som nyutexaminerad förskollärare brinner jag för natur och matematikundervisningen i förskolan. Jag har ett stort intresse för detta och har många goda tankar och ideer på hur jag kan bygga upp intressanta lärmiljöer. Men på grund av att det oftast är ont om personal på min avdelning så får jag hoppa över min planeringstid. Jag kan därför inte förbereda mina uppgifter i den mån jag önskar. Det känns som att arbetet bara blir halvgjort, samt att förverkliga detta tillsammans med barnen. Ibland tvivlar jag på mig själv, men jag vet i grund och botten att det bara är mer tid jag behöver (Lisbeth).

Av ovanstående citat framgår det att denna nyutexaminerade förskollärare har många tankar och ideer om allt hon vill göra med barnen. Hennes intresse är matematik och natur och detta vill hon introducera för barnen. Det hon saknar är tiden för att kunna förbereda sitt undervisningsmaterial. En stor del av detta material är lärmiljön. Intressanta lärmiljöer är en förutsättning för att kunna väcka barnens nyfikenhet och lust till att lära. Vår tolkning är att barnens undervisning påverkas negativt då de inte får tillgång till den utmaning och det material som krävs för ett lustfyllt lärande. Lisbeth uttrycker det som att arbetet blir halvgjort.

4.22 Minskade och improviserade undervisningstillfällen

Genomgående så uttryckte våra deltagare att sjukfrånvaro bland kollegor var en starkt bidragande orsak till stress hos förskollärarna. Följderna blir då att man får improvisera väldigt mycket eftersom planeringar inte hunnits med och detta drabbar i sin tur barnens undervisning. Det pedagogiska arbetet som förskollärarna ska bedriva blir inte genomförbart i den utsträckning som de önskar. Barnen får istället en undervisning som inte är helt genomtänkt och där syftet saknas.

Ibland sitter man inte ner med barnen så länge som man önskar. Det kan vara i en undervisningssituation och jag måste ändå avbryta för andra uppgifter som till exempel svar i telefon, boka vikarier, ta emot andra barn i hallen (Liv).

I ovanstående citat berättar Liv om att hon ofta får avbryta när hon är mitt i olika undervisningssituationer för att utföra diverse andra nödvändiga uppgifter som en vikarie inte kan göra och som inte hör till en undervisningskontext. Samma sak gäller om det inte finns någon vikarie och det fattas personal. Detta gör att barnen får mindre undervisningstid då det är svårt att hitta tillbaka med barnen när hon fått avbryta och gå ifrån. Det ögonblicket är då oftast förlorat.

Jag får ofta arbeta med vikarier och våra inplanerade aktiviteter får ofta ställas in. På min avdelning har en kollega blivit långtidssjukskriven och den andra kollegan har ofta vård av barn. Tiden för att introducera vikarier i de planerade aktiviteterna finns inte. Det blir ofta så att vi istället får vistas på gården och hoppas på att snappa upp ett lärtillfälle (Laila).

Av ovanstående citat framgår det att Laila känner stress när kollegorna är frånvarande och hon får arbeta med vikarier. Vår tolkning av hennes svar är att detta påverkar barnens undervisning. Laila beskriver hur hon gång på gång måste avbryta eller ställa in planerade aktiviteter. Laila beskriver även hur hon upplever att hon inte hinner med att ta tillvara de undervisningstillfällen som finns.

4.23 Minskad flexibilitet för barnens olikheter

Deltagarna tar upp att det alltid finns barn i gruppen som kräver lite extra stöd i sin undervisning. Detta bidrar till att gruppen blir mer spretig och det är svårare för förskolläraren att hålla alla barns uppmärksamhet. Som förskollärare är det då lätt att känna stress och tappa fokus när undervisningstillfället inte gav det väntade resultatet. En deltagare sa att ju mer homogen gruppen är desto lugnare och mer fokuserat kan man arbeta.

En utmaning för mig som förskollärare är att lägga undervisningen på den nivå som passar alla barnen utifrån deras behov och mognad. Ju homogenare gruppen är desto enklare är det att planera och genomföra undervisningen. När gruppen blir för spretig med många barn som behöver lite extra stöd kan jag ofta känna mig stressad, att jag inte räcker till för allas behov. Jag känner mig misslyckad som pedagog (Britta).

I citatet ovan beskriver Britta att en spretig barngrupp där det finns många barn som behöver lite extra stöd upplever hon är en källa till stress. Detta på grund utav att det är mycket svårare att bedöma på vilken nivå undervisningen skall läggas. Vi tolkar att önskan hos Britta är att det blir rätt nivå för alla barn men det är helt omöjligt och detta leder till missnöje hos henne vilket i sin tur leder till stress som drabbar barnens undervisning negativt.

Vi har barn på min avdelning med särskilda behov och de tar en stor del av min uppmärksamhet och tid. Jag känner ofta dåligt samvete över att resten av barngruppen inte får lika mycket uppmärksamhet. Jag blir väldigt stressad av detta (Liv).

I citatet ovan beskriver Liv att hon i undervisningssituationer måste lägga stort fokus på de barnen med särskilda behov. De tar lite extra av hennes tid och hon känner sig otillräcklig för de andra barnen. Som vi tolkar det påverkas undervisningen genom att en stor del av barngruppen till och med kan gå miste om planerade lärtillfällen när hon i stället ofta får lägga sitt fokus på endast ett barn.

Vi har barn på min avdelning som kräver lite extra stöd i sin undervisning. Jag får känslan av att jag inte räcker till för alla barn. Vissa av barnen kräver mycket tid och fokus och det är frustrerande att känna sig otillräcklig. Jag önskar att vi var fler pedagoger och att vi hade haft en resurs till de barnen som kräver det (Boel).

I ovanstående exempel beskriver Boel hur hon går runt med känslan av otillräcklighet. Hon har dessutom en önskan om att det ska finnas en resurs i gruppen som kan stötta upp där det behövs. Vår tolkning av denna beskrivning är att undervisningen påverkas genom att hon har svårt att räkna till åt barnens olikheter. Det finns inte tillräckligt med stöd för alla barn och deras individuella behov.

4.3 Sammanfattning

Att omsorgen minskas tycks inte bara handla om att barnen får ett minskat inflytande. Det handlar också om att flera omsorgssituationer såsom blöjbyten, av- och påklädning sker på löpande band. Förskollärarna beskriver att de känner att de har svårt att hinna se alla barn och därför tvingas de att prioritera vem som har störst behov av omsorg. De drar allihop slutsatsen att detta leder till mindre tid för varje barn. Undervisningen påverkas genom att barnen går miste om undervisningstillfällen. Barnens undervisning ersätts med andra oftast icke pedagogiska arbetsuppgifter. Förskollärarna beskriver att de ofta får lägga sin planeringstid åt sidan på grund av sjukfrånvaro bland kollegor. Detta leder till minskade och förändrade undervisningstillfällen. Dessutom framgår det att desto fler barn det finns i gruppen som kräver lite mer stöd i undervisningen av förskolläraren, desto mer påverkas undervisningen i hela gruppen negativt. Förskollärarna beskriver hur de ofta känner stress över att inte nå fram till alla barn med sin undervisning, de upplever att undervisningen begränsas. Det är framförallt de administrativa uppgifterna som ökar medan tiden till att genomföra dem fortfarande är densamma. Utvärderingar, planeringar, dokumentationer och olika styrdokument upplevs som en börda de inte hinner med.

5. DISKUSSION

I detta kapitel avser vi att utifrån vårt syfte och frågeställningar i studien diskutera resultatet. Våra egna tankar och reflektioner kommer även belysas här. Vi kommer också diskutera vilken metod som använts. Vad i studien var bra och vad kunde eventuellt gjorts annorlunda? Under didaktiska konsekvenser kommer vi lyfta vikten av var fokus ska riktas i förskolans vardag.

5.1 Resultatdiskussion

Resultatet i vår studie visar att såväl omsorg som undervisning åsidosätts när pedagogerna beskriver sig som stressade. Enligt ett sociokulturellt perspektiv går det inte att bortse från förskolans historiska bakgrund. Förskollärarna i vår studie beskriver att omsorg och undervisning hänger samman, men så har det däremot inte alltid varit. Det är därför intressant att Heckscher (1914) skriver om detta i sin bok att i början av 1800- talet handlade den tidens barnkrubbor endast om omsorg. Det var en heldagsomsorg helt inriktad på uppfostran och religion. Inga pedagogiska inslag förekom (Heckscher 1914). Thörner (2017) skriver i sin lic. avhandling att förskolan sågs från början som en oseriös och oangelägen verksamhet i samhället. Först i slutet av 1800- talet övergick omsorgen till att få pedagogiskt innehåll men var endast till för de rikare familjerna. Vid 1900- talets början däremot gjordes de första försöken till att kombinera både omsorg och undervisning Halldén (2009). Denna kombination skulle vara till för alla barn oavsett bakgrund. Den svenska barnomsorgen - förskoleverksamheten har från första början varit under utveckling. Ett viktigt årtal i historien är 1943 då riksdagen fattade beslutet om att den svenska förskoleverksamheten skulle delas i två delar och kallas för daghem samt lekskola. Daghemmen var till för att ta hand om barnen när föräldrarna arbetade och lekskolan var en skolförberedande verksamhet om tre timmar per dag. Lekskolan var ju alltså till även för de barn vars föräldrar inte arbetade. Man vill skapa lika förutsättningar för alla barn. I Läroplanen för förskolan (Lpfö 18) så trycker man på att alla barn ska få en likvärdig grund att stå på inför skolan och livet. Men då är det intressant att i vårt resultat har det kommit fram att förskollärarna ofta får göra prioriteringar i vem som ska få både omsorg och undervisning. Barbro ger ett talande exempel på detta som ofta återkommer i förskolans vardagsrutiner och det är hallsituationen (sid 19). Detta är en situation där många barn behöver en vuxens hjälp men förskolläraren är oftast ensam i hallen och räcker därmed inte till för att hjälpa alla barn. Hon tvingas därmed prioritera i vem som är i störst behov av omsorg. De barn som enligt förskollärarens bedömning är i störst behov av omsorg får sina behov tillgodosedda först medans de andra barnen får klara sig mer själva och kommer i andra hand. De barn som inte får hjälp av en vuxen får hjälpa varandra, de barnen med större kunskap får då hjälpa de med mindre kunskaper, detta är beskrivningen av den proximala utvecklingszonen som Vygotskij introducerade. Vygotskij var upphovsman till den sociokulturella teorins lärande, alla människor lär sig hela tiden i alla sociala sammanhang. Att undervisa barn i förskolan kräver stor lyhördhet. Förskolläraren måste vara öppen för barnets signaler, det blir en interaktion mellan barnet och förskolläraren. Kommunikation är nyckeln till undervisning och barns lärande. I förskolan är mycket av kommunikationen omsorg, man visar att man sett barnet, att man bryr sig om. Omsorgen har samma ursprung som undervisningen, nämligen kommunikationen. Barnen får vägleda varandra och detta är vad Vygotskijs sociokulturella teori bygger på.

5.11 Stress bidrar till minskad omsorg

Det har också framkommit i vår studie att dessa situationer när förskolläraren inte räcker till åt alla barn leder till en känsla av stress och otillräcklighet, vilket i sin tur leder till problem med bristande omsorg och minskad undervisning. En annan förskollärare, Linda berättar hur hon ofta måste be barnen vänta när de kommer för att be om hjälp, hon säger att det inte är självklart att alla barn kan få den omsorg som de är i behov av. Det är även flera förskollärare som vi intervjuat som beskriver detta. En av anledningarna till detta som vi fått fram är att det ofta är för många barn i förhållande till antal pedagoger samt att det ofta saknas kollegor på grund av sjukskrivning, vård av barn eller annan frånvaro. Statsbidraget nämns som en åtgärd för att kunna minska barngrupperna eller öka antalet pedagoger, detta lyfter Kihlblom (2009) i sin bok

att de undersökningar som gjorts visar på positiva effekter av att ha ett ökat antal pedagoger i verksamheten. Detta ger varje barn mer tid för omsorg och det har även visat att sjukskrivningar bland pedagogerna minskar vid högre personaltäthet. Trots bidraget har det visat sig att förskollärarna har svårt att dela barngrupperna, minska antalet på varje avdelning eller öka antalet pedagoger.

5.12 Stress ger färre undervisningstillfällen

Ett stort genombrott för förskolan var 1998 när den allra första läroplanen för förskolan kom ut, Lpfö-98. Sedan denna första versionen kom så har den reviderats 2010 och 2016. År 2019 kommer en helt ny läroplan träda i kraft, Lpfö-18. Förskolans roll har gått från att vara fostrande till att bli mer bildande och pedagogisk. Denna utveckling har förändrat förskollärares uppdrag en hel del under tidens gång. De förskollärare vi intervjuat är alla överens om att det ställs högre krav på dem i deras yrkesroll idag än vad det gjorde för kanske tio år sedan. Det är fler arbetsuppgifter som tillkommit inom omsorgsområdet och undervisningsområdet. Det är mer administrativt arbete som ska utföras men ingen extra tid finns att tillgå för detta. Dessutom har förskollärarna fortfarande kvar alla hemliga uppgifter såsom, tvätt, städ och disk. Som det går att läsa i vårt resultat så är det barnens undervisningstillfällen som ersätts med dessa hemliga uppgifter. En fråga som vi ställer oss är, varför ska förskollärarna utföra dessa hemliga uppgifter trots att det inte ingår i den pedagogiska kontexten när ingen annan lärarkategori behöver göra det. Det som var tänkt som en god intention snarast fått motsatt effekt. Ökad stress leder till färre undervisningstillfällen. Tyvärr upplever de inte att de fått mer tid till att utföra dessa arbetsuppgifter. Bianca säger att förskollärarna fått fler arbetsuppgifter och att många av dem tillhör det pedagogiska uppdraget. Dessa uppgifter ska göras men det finns sällan tid till det. Man får ta tid från barnens undervisning. Ekström (2007) gjorde en undersökning som visar att pedagoger i förskolan upplever att de belastas med mer administrativa uppgifter idag än vad de tidigare gjorde. Det är dock inte bara de administrativa uppgifterna som ökat utan även sådana arbetsuppgifter som inte alls har med det pedagogiska uppdraget att göra, en av förskollärarna i undersökningen säger - "vi ska tvätta, diska och i viss mån städa". Synsättet om att förskolans pedagogik åsidosätts kvarstår enligt en historisk tradition. Då det inte skjuts till extra tid för dessa uppgifter så blir återigen barnen drabbade då det tas ifrån deras undervisningstid. Då våra verksamheter är under ständig förändring så tvingas förskollärarna att dagligen göra olika bedömningar, val och prioriteringar vilket har påverkan på både omsorg och undervisning. Vi har kunnat se att när gruppen består av många individer som behöver extra stöd i både omsorg och undervisning så blir konsekvensen att alla de andra barnen får ge utav "sin tid". Liv beskriver hur hon ofta känner dåligt samvete över att alla barn inte kan få lika mycket uppmärksamhet. Hon blir väldigt stressad av detta. I stort sett alla deltagare i vår studie beskriver hur de går runt med en känsla av otillräcklighet. Det uttrycktes ofta en önskan om extra resurser för att alla barn ska få sina behov tillgodosedda. Det blir en ond cirkel som är svår att bryta.

5.13 Det blir en ond cirkel som är svår att bryta

Sjödin, Kjellberg, Knutsson, Landström och Lindberg (2012) utförde en studie bland förskolepedagoger där de såg att pedagogerna inte återhämtade sig tillräckligt efter en arbetsdag. De upplevde en hög stressnivå även efter arbetsdagens slut. När förskollärarna känner sig stressade och otillräckliga, får de dåligt samvete som leder till ännu mera stress och otillräcklighetskänsla. Det finns förskollärare som bär med sig olösta problem hem från sin arbetsplats, detta leder till ökad stressnivå och kan förhindra kroppen från att återhämta sig och att den får

återgå till sin basnivå. Förskolläraren ska vara en förebild för barnen och behöver då vara engagerad i sitt uppdrag vilket kan vara svårt om kroppen inte får någon chans till återhämtning. Vår studies resultat visar att detta påverkar både barnens omsorg och undervisning negativt då det dåliga samvetet bara byggs på dag efter dag när förskolläraren känner sig otillräcklig. Studier visar att stressen leder till förskollärares ökade ohälsa. En del av denna ohälsa leder sannolikt till sjukskrivning. Sjukskrivningen kan leda till att vikarier sätts in. Förskollärarna i vår studie beskriver att det oftast fattas personal på avdelningarna. De får sätta in för barnen okända vikarier vid behov, men dessa får dessvärre helst inte byta blöjor på barnen. Det är en sådan intim situation och ska därför inte utföras av en för barnet okänd person. Det vore önskvärt ifall det fanns en vikariepool som var knuten till en och samma förskola. Detta skulle innebära att barnen träffade samma vikarier varje gång som ordinarie pedagoger saknades. Detta skulle leda till att barnen fick möjlighet att skapa en relation till vikarierna eftersom samma person kommer tillbaka gång efter gång. För de ordinarie pedagogerna hade detta inneburit att vikarierna kunde ta ett större ansvar eftersom de visste vilka rutiner som gäller på varje avdelning både vid matsituationer, blöjbyten med mera. På så vis kan förskollärarens stress minska och det i sin tur gynnar barnens omsorg och undervisning. Vid de tillfällen då de har vikarier så blir det ofta att de får hoppa över planerade aktiviteter, eftersom att det inte finns tid till att introducera vikarien. Laila berättar att de då istället får vara ute på gården med barnen eftersom det blir lättare att hålla koll på alla och att hon hoppas att de kan snappa upp ett lärtillfälle när tillfälle ges.

5.2 Metoddiskussion

Som metod valde vi att använda oss av intervju för att få reda på hur pedagogernas stress påverkar barnens omsorg och undervisning i förskolan. Genom att vi gjorde intervjuer blev det enklare för oss att kunna ha öppna dialoger med pedagogerna. Vi kunde ställa följdfrågor för att svaren skulle bli mer innehållsrika. Vi valde att varken spela in eller filma våra deltagare under intervjun, detta för att de skulle känna sig bekväma. Vid intervjutillfällena valde vi dessutom att bara vara en intervjuare. Vi ville undvika att deltagaren skulle känna sig obekväma. Vi funderade från början på om vi skulle göra en enkät. Detta för att få ett bra underlag när vi skulle utforma våra intervjufrågor. Dock kom vi fram till att om vi lämnade ut en enkät så skulle det bli svårt att ställa följdfrågor. Vi valde istället att göra en pilotstudie på två av våra utvalda deltagare. Detta för att få en uppfattning om våra frågor var utformade så att vi skulle få så uttömmande svar som möjligt. Deltagarnas svar handlade mycket om vad som orsakar stressen. De upplevde ofta att orsaken till stressen var sådant som de hade svårt att påverka själva. Bryman (2011, s. 422) beskriver vikten av att prova sitt val av metod i en pilotstudie. Genom denna metod fick vi en uppfattning om hur våra frågor fungerade så att de skulle besvara vårt syfte med undersökningen. Det hade kanske varit bra med en kompletterande metod som till exempel observation. Då hade vi själva kunnat se om deltagarnas svar stämde överens med svaren från intervjufrågorna. Vi beslutade dock att det inte var en bra metod eftersom vi tänkte att både barn och förskollärare skulle påverkas av vår närvaro. Det i sin tur skulle innebära att det inte blev en naturlig situation. Detta skulle därmed inte tillföra vår studie mer tillförlitlighet.

5.3 Didaktiska konsekvenser

I undersökningens resultat framkom det att ett flertal av deltagarna tyckte att stressen påverkade omsorgen och undervisningen i förskolan. Det var vid olika situationer stressen blev mer påtaglig. Dessa var till exempel i hallsituationer, matituationer. Deltagarna beskrev inga egna metoder för att minska på sin stressnivå, däremot lyfte ett antal av dem att statsbidraget skulle vara en åtgärd för att minska på barngrupperna. Eftersom det tyder på att ett stort antal av deltagarna känner stress, så borde de kanske börja arbeta mer aktivt och bli mer medvetna om hur stressen påverkar de själva och barnen. Det är också av stor vikt att hela arbetslaget pratar sig samman och att förskollärarna har öppen kommunikation mot varandra. Detta skapar en bättre förståelse för att vi alla har olika hög stresströskel. Vi anser att det är viktigt för förskollärarna att de har möjlighet att kunna dela barngruppen för att de ska kunna se och bekräfta varje enskilt barns behov. Forskningens fokus på pedagogens hälsa är inte det enda problemet i vår studie, men eftersom samhällsdebatten riktar in sig på just förskollärarnas hälsa och inte så mycket på vad det får för konsekvenser för barnen i förskolans vardag. Då är det kanske inte så förvånande att även förskollärarna tänker så. Som nyutexaminerad förskollärare är det viktigt att inte fokusera på orsakerna som skapar stress i förskolan utan istället lägga energin på att fundera på vilka konsekvenser det ger för det som barnen har rätt till. Det som alla förskollärare och övriga pedagoger i förskolan ska ha som sitt främsta mål är att alltid sätta barnens bästa i fokus.

REFERENSER

Alison, Kelly., & Berthelsen, Donna. (1995). Preschool teachers experience of stress. *Teaching & Teacher Education*. Queensland University of Technology, 11, 10/11, 345– 357. doi:10.1016/0742-051X(94)00038-8

Aronsson, Gunnar., Astvik, Wanja., & Gustafsson, Klas. (2010). Arbetsvillkor, återhämtning och hälsa – en studie av förskola, hemtjänst och socialtjänst. *Arbete och Hälsa*, 44(7), 1–34.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2. uppl.) Malmö: Liber.

Dewey, John - *Demokrati och utbildning*. (1. uppl.) (Övers. Ros Mari Hartman, Sven G Hartman, Alf Alhberg) Göteborg: Daidalos, 1997

Ekström, Kenneth. (2007). *Förskolans pedagogiska perspektiv – Ett verksamhetsperspektiv*. Doktorsavhandling. Institutionen för barn- och ungdomspedagogik, specialpedagogik och vägledning. Umeå universitet.

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur

Förskoleupproret. (u.å.). Hämtad [2018-04-05] från <https://forskoleupproret.weebly.com/>

Hagström, Per. (2014). Rekord många barn i landets förskolor. 2014-03-13. Tillgänglig på Internet: <http://www.lararnasnyheter.se/forskolan/2014/03/13/rekordmangabarn-landets-forskolor>

Halldén, Gunilla (2009). ”Daghem eller förskola - Beteckningarnas innebörder”. I: Lind, J. Lindgren, C. Sjöberg, M. & Zetterqvist Nelson, K. *Historien, barnen och barndomarna: vad är problemet? en vänbok till Bengt Sandin*. Linköping: Linköpings universitet. Libris 11442994)

Hatje, Ann-Katrin (1999). *Från treklang till triangeldrama: barnträdgården som ett kvinnligt samhällsprojekt under 1880-1940-talen*. Lund: Historiska media. ISBN 9789188930545

Heckscher, Ebba (1914) *Några drag ur den svenska flickskolans historia: under fleres medverkan samlade, Norstedt & söner, Stockholm*

Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Björn Kadesjö och Liber AB.

Karasek R, Theorell T (1990) *Healthy work: Stress, productivity, and the Reconstruction of working life*. New York: Basic books.

Kihlbom, Magnus (2009). *Stress, en reaktion på otrygghet*. I Magnus. Kihlbom, Birgitta. Lidholt & Gunilla. Niss. *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson.

Kihlström, Sonja (2007). Fenomenografi som forskningsansats. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (2007). Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik. 1. uppl. Stockholm: Liber

Kärrby, Gunni (1985). Utveckling i grupp. Stockholm: Utbildningsförlaget.

Lärarnas tidning (2019) <https://forskolan.se/allt-fler-blir-sjuka-av-stress/>

Läroplan för förskolan. Lpfö 98: reviderad 2010. (2010). Stockholm: Skolverket

Läroplan för förskolan. Lpfö 18 2018. (2018). Stockholm:Skolverket

Nationalencyklopedin (2018). Stress. Hämtad 2018-04-10 från <https://www-nese.db.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/stress>

Nordin-Hultman, Elizabeth (2004). Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande (1). Stockholm: Liber

Omsorg. (2018, 11 september). I Wikipedia. Hämtad 2019-06-02, <http://sv.m.wikipedia.org/wiki/Omsorg>

Orlenius, Kennert (2001). Värdegrunden - finns den?.1. uppl. Hässelby: Runa

Pihlgren, Ann (2017). Undervisning i förskolan: att skapa lärande undervisningsmiljöer. Natur Kultur Akademisk 1. uppl.

Pramling Samuelsson Ingrid, Sheridan Sonja (1999) Lärandets grogrund. Studentlitteratur: Lund

Rogoff, B. (1990). Apprenticeship in thinking: cognitive development in social context. New York: Oxford University Press.

Seland, Monica. (2009). Det moderne barn og den fleksible barnehagen En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet. (Doctoral thesis, fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse Norsk senter for barneforskning, 258. Norge: Norges universitet, Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet. Hämtad 2018-04-05 från https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/268972/287722_FULLTEXT01.pdf?se

Sheridan, Sonja, Pramling, Ingrid. & Johansson, Eva. (2010). Förskolan - en arena för barns lärande. Liber. Stockholm f

Sjödin, Fredrik., Kjellberg, Anders., Knutsson, Anders., Landström, Ulf. & Lindberg, Lennart. (2012). Noise and stress effects on preschool personnel. *Noise & Health*, 14, 14/8, 166-78. doi:10.4103/1463- 1741.99892

Skollagen 2010:800. 8 kap, 12§. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Skolverket, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/stadsbidrag>

Socialstyrelsen. (2003). Utmattningsyndrom: Stressrelaterad psykisk ohälsa. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 2018-04-05 från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10723/2003-123-18_200312319.pdf

Stress. (2019, 12 april) I Wikipedia. Hämtad 2019-06-02, <https://sv.m.wikipedia.org/wiki/Stress>

Stressforskningsinstitutets temablad (2015) arbetsorganisation och hälsa: Två modeller för psykosocial arbetsmiljöforskning. Stockholm: Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet

Thuren, Torsten (2007) Vetenskapsteori för nybörjare , Liber. 2 uppl.

Thörner, Agneta (2017) "Vi kan inte bara utgå ifrån barnens intresse" Pedagogers guidning av barns intressen i förhållande till förskolans målstyrning. ISBN 978-91-88269-37-9 (tryckt)

Trost, Jan & Hultåker, Oscar (2016). Enkätboken. 5., {moderniserade och rev.} uppl. Lund: Studentlitteratur

Undervisning. (2014, 5 februari) I Wikipedia. Hämtad 2019-06-02, <http://sv.m.wikipedia.org/wiki/Undervisning>

Vetenskapsrådet (2011) Forskningsetiska principer. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vygotskij, Lev. S (1978), Mind in society, Harvard University Press, London.

Williams, Pia, Sheridan, Sonja & Pramling, Samuelsson, Ingrid (2000). Barns samlärande - en forskningsöversikt. Stockholm: Skolverket

BILAGA 1

Missivbrev

Hej!

Vi heter Annika Hedlund och Jennica Sebelius och studerar till förskollärare på Högskolan i Borås. Just nu läser vi vår sista termin och det är nu dags för oss att skriva vårt examensarbete på 15 hp.

Studien vi ska göra är intervjuer bland förskollärare där fokus kommer ligga på hur de upplever stress i sin yrkesroll. Syftet är med andra ord att undersöka hur stressen påverkar undervisningen och omsorgen i förskolan. Under intervjun kommer det att föras anteckningar för hand, ingen ljudupptagning eller filmning kommer att förekomma.

Om du väljer att delta i studien så har du rätt att när som helst avbryta deltagandet. Varken ditt eller förskolans namn kommer användas.

Med vänliga hälsningar

Annika & Jennica

BILAGA 2

Intervjufrågor

- Hur länge har du arbetat i förskola?
- Känner du stress någon gång under din arbetsdag på förskolan?
- Finns det saker du väljer bort på grund av att det inte finns tid?
- Upplever du att din stress påverkar barnens undervisning?
- Upplever du att din stress påverkar omsorgen i förskolan?
- Hur har din yrkesroll som förskollärare förändrats sedan den första läroplanen kom 1998 (Lpfö 98) fram tills den senaste reviderade versionen kom ut 2019 (Lpfö 18)?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se